

Effekten af målrettet undervisning i fransk

I undersøgelsen »Franskstuderendes tilegnelse af futurum og aspekt« (Löbl 2014) undersøger jeg danske universitetsstuderendes tilegnelse af fremtids- og datidsformer på fransk. Min undersøgelse er bygget op som et effektstudie, der undersøger virkningen af målrettet undervisning i kategorierne fremtid og datid. Min undersøgelse ledes af spørgsmål som: Hvornår er det relevant med fokus på form i en undervisning, der ellers bygger på et funktionelt og kommunikativt sprogsyn? Hvor meget skal man tage højde for sproglig variation og sprogudvikling i sin undervisning?

At være opmærksom på forskelle mellem modersmål og fremmedsprog

Fremtid og datid på fransk er to kategorier, der kan volde danske sprogbrugere problemer i tilegnelsen, da de er distribueret forskelligt på de to sprog. På fransk bliver man inden for begge emner præsenteret for et obligatorisk valg, man ikke har på dansk. Når man vil udtrykke sig om noget, der har fundet sted i fortiden på fransk, skal man vælge mellem to tempora, *passé composé* og *imparfait*¹, afhængigt af det aspekt, man ønsker at udtrykke. Begge datidsformer på fransk beskriver handlinger, der har fundet sted i fortiden, og om man vælger at bruge den ene eller den anden afhænger derfor af aspektforhold. Den sammensatte datidsform, *passé composé*, udtrykker et perfektivt aspekt, som beskriver en afgrænset, punktu-

STEPHANIE KIM LÖBL

Ekstern lektor, cand.mag. i fransk med sidefag i engelsk
Institut for Engelsk, Germansk og Romansk,
Københavns Universitet
msj651@hum.ku.dk

handling i fortiden, og man kan dermed som sprogbruger sætte fokus på begivenhedens begyndelses- og/eller slutpunkt og det tilstandsskift, der finder sted, når man bruger *passé composé*. Den usammensatte datidsform, *imparfait*, udtrykker modsat et imperfektivt aspekt, der typisk beskriver gentagelse, noget igangværende og statisk (Mosegaard Hansen 1999). Groft sagt driver det perfekte aspekt handlingen fremad, mens det imperfektive aspekt beskriver baggrundsplanet »Il *faisait* beau quand je *suis parti* en vacances«. Hvor der på fransk er et obligatorisk krav om at vælge mellem *passé composé* og *imparfait*, alt efter om man vil udtrykke handling eller baggrund, har vi på dansk ikke to forskellige datidsformer. Vi anvender i begge tilfælde præteritum: »Det *var* godt vejr, da jeg *tog* på ferie«. Hvis man på dansk vil understrege, at noget f.eks. indtræffer, kan man bruge parafraser som »Jeg var i gang med at vaske tøj, da der pludselig lød et brag«, i stedet for »jeg vaskede tøj, da der pludselig lød et brag«.

Sprogbrugerens præsenteres for det samme dilemma, når han/hun skal udtrykke fremtid på fransk, hvor valget står mellem den sammensatte form, *aller* + infinitiv, »je *vais partir*«, og den usammensatte, *futur simple*, »je *partirai*«. ² Den sammensatte form bruges om en fremtid, der er motiveret af den talendes nutid, mens den usammensatte form bruges om en fremtid, der står uden forbindelse til den talendes nutid. Forskellen på de to fremtidsformer er altså ikke, om handlingen er nært forestående eller fjern, men om fremtidshandlingen er motiveret af nutiden. Fremtid udtrykkes på dansk med præsens eller en fremtidsomskrivning primært med *skal* + infinitiv (Rasmussen & Stage 1993: 121) som på svensk, hvilket Wiberg (2002: 303) har vist kan skabe problemer for svenske studerende i tilegnelsen af fremtid på italiensk, da de anvender den italienske pendant til *aller* + infinitiv oftest.

Denne modsætning mellem to verbalformer stiller altså sprogbrugere med dansk som modersmål over for et potentielt problem, da der hverken eksisterer to forskellige datids- eller fremtidsformer på dansk. Dansk har et semantisk felt med kun ét valg, mens man på fransk skal vurdere, om man vil udtrykke handling eller sætte scenen. Det betyder, at ét koncept skal deles op i to, og at den nye information skal tilegnes fra bunden og ikke bare kan sættes ind i en allerede defineret plads i sprogbrugerens intersprog. Disse forskelle mellem dansk og fransk skal der tages højde for i et klasserum.

Forsøgsdesign

Jeg anvendte fire tests på en gruppe universitetsstuderende over en periode på to måneder i foråret 2014. Testene blev designet til at undersøge de studerendes viden om samt anvendelse af verbalformerne og indeholdt opgaver, der testede deres receptive såvel som deres produktive kompetencer. Mine informanter bestod af 20 franskstuderende på BA-niveau ved Københavns Universitet fordelt i to grupper: en testgruppe og en kontrolgruppe, hvor kun testgruppen modtog målrettet undervisning i at differentiere mellem formerne, alt efter hvad man ville udtrykke. Ifølge Lund (2009) er det lettere at lære sprogområder, hvor der er en tydelig semantisk sammenhæng mellem de sproglige elementer og deres kommunikative funktioner. I min undervisning lagde jeg derfor vægt på formernes semantiske funktion og fremhævede anvendelsen af tidsadverbialer som semantiske løftestænger. Også ifølge Hendriks (1999 cit. Noyau 2002: 109) tydeliggør tidsadverbialer sproglige udtryks form og funktion, da de er lette at betydningstilskrive, idet de peger ud i verden uden for sproget. Tilstedeværelsen af et tidsadverbial kan derfor lette tilegnelsen af verbernes tempusformer (Lund 2009: 95). I undervisningen om datidsformernes forskellige funktioner inddrog jeg ydermere de danske parafraaser »være ved at/være i gang med« for at skabe en forbindelse til modersmålet dansk. For at undersøge om undervisningen havde en langtidsvarende effekt på de studerendes læring, anvendte jeg både prætest, posttest og senere posttest.

Hovedresultater

Mine resultater viser en klar forskel mellem testgruppens og kontrolgruppens præstationer. Begge grupper anvender i prætesten *passé composé* og *aller + infinitiv* langt hyppigere end de usammensatte former. I løbet af testperioden forbedrer testgruppen især deres brug af formen *futur* i kontekster, hvor der er et fremtidsadverbial som *dans trois semaines* (om tre uger) til stede. De viser en øget forståelse og anvendelse af den sammensatte fremtidsform i tilfælde, hvor den fremtidige handling har en klar forbindelse til nutiden: »Tu as appris la nouvelle? Laure *va avoir* un enfant« (»Har du hørt nyheden? Laure skal have et barn«). Kontrolgruppen viser ikke samme strukturerede forbedring i løbet af testperioden. Mht. aspekt forbedrer testgruppen sig igen tydeligt. De viser størst fremskridt i posttesten og fastholder en lille forbedring i den senere posttest i

eksempler, hvor aspektformens funktion er tydeliggjort semantisk vha. et tidsadverbial. F.eks. forbedres deres anvendelse af imparfait i kontekster, hvor den gentagende betydning er semantisk tydeliggjort af et tidsadverbial som *chaque été* (hver sommer). Der ses en lille forbedring, som dog ikke fastholdes i den senere posttest, i anvendelsen af imparfait, der angiver en uafsluttet handling: »Marie *lisait* la Bible mais elle ne l'a pas terminée« (»Marie var ved at læse Biblen, men blev ikke færdig med den«). Kontrolgruppen viser ingen fremskridt i deres anvendelse af formerne i løbet af de to måneder.

At de studerende før undervisningen bruger de sammensatte former bedre end de usammensatte, må bl.a. forklares i forhold til interferens fra modersmålet, frekvens og sammenhængen mellem den sproglige form og dens funktion.

Den første faktor, interferens fra modersmålet, kan forklare, hvorfor de studerende producerer flere sætninger på fremtidsplanet i den sammensatte fremtidsform end i den usammensatte i prætesten. Som tidligere nævnt bruges på dansk fremtidsomskrivning *skal* + infinitiv, som er den direkte oversættelse af den franske sammensatte form *aller* + infinitiv. Det kan dog også skyldes opgavens formulering, der kan have favoriseret brugen af den sammensatte fremtid med formuleringen: »Hvad skal du lave i næste uge?«.

Den anden faktor, der kan påvirke tilegnelsen af et fremmedsprog, er inputfrekvensen. I sprogforandringsforskningen har man en formodning om, at sprogkategorier, der er blevet reduceret i brug over tid, tilegnes senere end kategorier, der anvendes oftere. Jo mere frekvent et sprogområde er, desto mere vil man møde det, og desto større er muligheden for, at man lærer det. Sproget udvikles gennem interaktion, og højfrekvente sprogkonstruktioner præger derved i høj grad sprogudviklingen og kan forventes at blive tilegnet tidligere i læringsprocessen end lavfrekvente konstruktioner, som man ikke møder så ofte (Lund 2009). Møder sprogbrugere oftere én form frem for en anden i f.eks. undervisningssituationer, kan man forestille sig, at den bliver tilegnet tidligere end andre. Både inden for fremtid og aspekt har man konstateret, at frekvensen af de sammensatte former er vokset, mens de usammensatte synes at mindskes i moderne fransk (Poplack & Turpin 1999; Lindschouw 2011; 2013). Med fremtidssystemet i forandring tyder det dermed på, at *aller* + infinitiv er ved at få rollen som neutral fremtidsform. Moderne talt fransk repræsenterer altså ikke grammatikkernes formelle definition af fremtidsformerne. Dette har nødvendigvis betydning for sprogbrugere, der møder naturligt input – fransk talt af franskmænd. Det kan

resultere i, at sprogbruger overforbruger og generaliserer denne højfrekvente konstruktion og ender med at bruge formen i kontekster, hvor grammatikker foreskriver den usammensatte. Den samme forklaring er relevant vedr. aspekt, da den sammensatte datidsform har vist sig at være den dominerende form både i klasserumsundervisning og i mundtlig interaktion på modersmålsfransk (Ayoun 2004: 48).

Større sammenhæng mellem sprogelementets form og funktion betyder bedre muligheder for tilegnelse

Den sidste faktor er sammenhængen mellem form og funktion. Mine resultater viser, at de studerende har lettere ved de sammensatte former, hvilket kan skyldes, at betydningen er semantisk mere gennemskuelig end ved de usammensatte former, i og med at formen på den sammensatte fremtid med hjælpeverbet *aller*, at gå, i sig selv udgør et semantisk pejlemærke, da man netop ved at gå kan bevæge sig ind i fremtiden.

Tydligst er det, at de studerende både klarer sig bedst i prætesten og forbedrer sig mest i testperioden i anvendelsen af de usammensatte former i eksempler med tidsadverbialer. Anvendelsen af imparfait bliver betydeligt bedre i eksempler, hvor den angiver gentagelse. Semantikken fungerer dermed som semantisk løftestang og gør det lettere for de studerende at se den ellers abstrakte verbalforms betydning og funktion. De studerende opnår endvidere større korrekthed i eksempler med et foranstillet tidsadverbial end et efterstillet, hvilket underbygger påstanden om, at synligheden på førstepladsen af tidsadverbialet spiller en rolle for tilegnelsen.

Og hvad kan vi så bruge det til?

Min undersøgelse viser, at testgruppen, der modtager målrettet undervisning i tempus og aspekt på fransk, forbedrer sig i testperioden, modsat kontrolgruppen, der ikke modtager undervisning. Det viser, at undervisning, herunder fokus på form med inddragelse af kontekst og semantik, nytter i fremmedsprogene. Når sprogbruger opdager et hul i sit intersprog, kan det hjælpe at ekspliciterede de grammatiske regler. For at optimere sprogbrugers tilegnelse af de usammensatte former kan man altså sætte fokus på flere ting i fremmedsprogsundervisningen. Da det spiller ind på tilegnelsen, hvor synlig sammenhængen mellem verbalformen og dens semantiske

funktion er, er det nødvendigt i fremmedsprogsundervisningen at fremhæve de semantiske forhold, der er forskellige i hhv. de sammensatte og usammensatte former. Det anbefales derfor, at man som underviser anvender tidsadverbialer i undervisningen af tempus og aspekt på fransk. Disse tydeliggør verbalformernes funktion og betydning og kan dermed bruges som semantiske løftestænger til de mere abstrakte bundne morfemer, da de eksemplificerer forskellene på de sammensatte og de usammensatte former (f.eks. tidadverbialers tilknytning til tempus: nutidsadverbialer og *aller* + infinitiv, fremtidsadverbialer og futur simple, punktuelle tidsadverbialer og passé composé og tidsadverbialer, der betegner gentagelse/vane, og imparfait).

Min undersøgelse viser også, at de studerende udviser en mangelfuld viden om og beherskelse af verbalformerne inden for området defineret af uklare eller misvisende termer, hvorfor det er vigtigt at eksplicitere og tydeliggøre de faktorer, der definerer og adskiller formerne. Deres viden om fremtidsformerne er endvidere baseret på idéen om, at den sammensatte form beskriver en nær fremtid, også kaldet »futur proche«. Denne definition er misvisende, da den skaber et fejlagtigt billede af fremtidsformens funktion (Franckel 1984: 65). En mere neutral term som »futur composé« (sammensat fremtid) kan være med til at undgå misforståelse af formen som værende en nær fremtidsform. Inden for aspekt nævner de studerende 'afgrænset' og 'uafgrænset', men de er ikke i stand til at bruge formerne i de rigtige kontekster. Da vi på dansk ikke har aspekt i grammatikaliseret form, men derimod bruger omskrivninger til at gengive det imperfektive aspekt, kan man som fremmedsproglærer med fordel inkludere de danske omskrivninger i sprogundervisningen. Det kan skabe en forbindelse mellem fremmedsproget og modersmålet og give sprogbrugerne værktøjer til at vælge og anvende det korrekte aspekt afhængigt af konteksten.

Endelig skal man som lærer være bevidst om, at det sprog, man anvender i klasserumsundervisningen, herunder tempusformerne, fungerer som input for de studerende. Man skal derfor fokusere på at skabe situationer, hvor de usammensatte former kommer i spil. Spørgsmål, der skal aktivere sprogbrugerproduktion, som f.eks. »Hvad har du lavet i weekenden?« og »Hvad skal du lave i påsken?« kan fremkalde svar i de sammensatte tider på fransk modsat mere neutrale opgaveformuleringer som »Fortæl om din families planer for påsken« eller »Fortæl om en episode fra din ferie«.

Med hensyn til fremtidsformerne er spørgsmålet dog ud fra et funktionelt sprogsyn, om man skal undervise i noget, franskmæn-

dene selv er på vej væk fra, og hvornår man i så fald vil introducere sprogbrugeren for den usammensatte fremtidsform? Det kan på den anden side også være svært at forstå forskellen på de to fremtidsformer, hvis forskellen er flydende. Der er derfor brug for mere forskning til at kortlægge, hvad der dominerer den franske sprogbrug, for at finde ud af, hvad der er gavnligt for danske sprogbrugere at lære. Indtil da, mener jeg, det er vigtigt, at sprogbrugere kan anvende de usammensatte former korrekt for at opnå et nuanceret fransk. Ovenstående er dermed forslag til, hvordan man i franskundervisningen kan sætte fokus på forskellene mellem de usammensatte og de sammensatte former for at styrke anvendelsen af de usammensatte tempusformer.

Noter

1 På datidsplanet findes også passé simple, men den inkluderes ikke, da der kigges på talt sprog.

2 På fremtidsplanet bruges også præsens, men den udelukkes her, da den har en række forskellige temporale betydninger modsat fremtidsformerne.

Litteratur

- Ayoun, D. (2004). The effectiveness of written recasts in the second language acquisition of aspectual distinctions in French: A follow-up study. *The Modern Language Journal*, 88(1), 31-55.
- Franckel, J.-J. (1984). Futur »simple« et futur »proche«. *Le français dans le monde*, 182, 65-70.
- Lindschouw, J. (2011). L'évolution du système du futur du moyen français au français moderne: la réorganisation comme un cas de régrammation. *Revue de Linguistique Romane*, 75, 51-97.
- Lindschouw, J. (2013). Passé simple et passé composé dans l'histoire du français. Changement paradigmatique, réorganisation et régrammation. *Revue de Linguistique Romane*, 77, 87-119.
- Lund, K. (2009). Fokus på sprog. I: M. Byram, A. S. Gregersen, B. Henriksen, A. Holmen, K. Lund, M. Olsen & L. Stenius Stæhr (red.), *Sprogfag i Forandring – Pædagogik og Praksis* (s. 85-126). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Lund, K. (2009). Fokus på sproglæring og pædagogiske implikationer for undervisningen. I: M. Byram, A. S. Gregersen, B. Henriksen, A. Holmen, K. Lund, M. Olsen & L. Stenius Stæhr (red.), *Sprogfag i Forandring – Pædagogik og Praksis* (s. 127-166). Frederiksberg: Samfundslitteratur.

- Löbl, S. (2014). *Franskstuderendes tilegnelse af futurum og aspekt - Et effektstudie af danske universitetsstuderendes tilegnelse af analytiske og syntetiske verbalformer inden for futurum og aspekt på fransk*. (Kandidatspeciale). København: Københavns Universitet, Institut for Engelsk, Germansk og Romansk.
- Mosegaard Hansen, M.-B. (1999). Aspekt. I: O.K. Jensen (red.), *Suppleringshæfte til Pedersens, Spang-Hansen & Virkner. Fransk Grammatik* (s. 57-72). København: Romansk Institut, Københavns Universitet.
- Noyau, C. (2002). Temporal relations in learner varieties. Grammaticalization and discourse construction. I: R. Salaberry & Y. Shirai (red.), *The L2 Acquisition of Tense-Aspect Morphology* (s. 107-127). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Pedersen, J., Spang-Hansen, E. & Vikner, C. (1994). *Fransk grammatik*. København: Akademisk Forlag.
- Poplack, S. & Turpin, D. (1999). Does the *Futur* have a future in (Canadian) French? *Probus*, 11, 133-164.
- Rasmussen, J. & Stage, L. (1993). *Moderne fransk grammatik*. København: Det Schönbergske Forlag.
- Wiberg, E. (2002). Information structure in dialogic future plans. A study of Italian native speakers and Swedish preadvanced and advanced learners of Italian. I: R. Salaberry & Y. Shirai (red.), *The L2 Acquisition of Tense-Aspect Morphology* (s. 285-321). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.